

Verhalen(f)luisteren

een gids voor verstaan (en vertellen) van verhalen

Sharon Faber

Colofon

Titel: Verhalen(f)luisteren, een gids voor verstaan (en vertellen)
van verhalen

Sharon Faber © 2024

Verschenen: November 2024

Alle rechten voorbehouden

Uitgegeven door: Uitgeverij Schrijverspunt

<http://www.schrijverspunt.nl>

Omslagontwerp: Sharon Faber

Auteursfoto: Fardo Dopstra

<https://www.fardodopstra.com>

Redactie: Liesbeth Vries

<https://www.redactievanielies.nl>

Code: 2024.10.28

ISBN/EAN: 978-94-6266-733-4

NUR: 600

BISAC-code: SEL016000

Thema: VSP

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Mensen houden niet altijd van ons zoals wij wensen,
ze houden van ons zoals zij kunnen.

Inhoudsopgave

Inleiding	10
Wat is een verhaal	19
Waartoe dienen verhalen	24
Boodschap	31
Betekenis	41
Vergelijkingen en contrast	52
Roodkapje	63
Het meisje met de zwavelstokjes	69
De Indische waterlelies	78
The Selfish Giant	85
Wensen versus oplossen	89
Verhalenbalans	110
Fictie, non-fictie en ethiek	146
Stille verhalen	163
Punt	176
Dankwoord	180
Geraadpleegde bronnen	184

Inleiding

‘Je onderschat jezelf wanneer je denkt dat
je enkel onder bepaalde voorwaarden
gelukkig kunt zijn.’

Cuong Lu, boeddhistisch leraar, geleerde en
auteur

Als kind had ik een moeizame start met lezen en schrijven. Ik haalde letters door elkaar en roteerde of spiegelde letters als ik ze moest schrijven. Pas veel, heel veel later, hoorde ik dat dit kenmerken zijn van dyslexie. In mijn jeugd, jaren tachtig en negentig, stond dat niet zo op de agenda. Kinderen waren zoals ik mij herinner in die tijd simpelweg snel of sloom. En omdat mijn vier jaar oudere zus snel was, werd aangenomen dat ik dat óók was. Een aanname waar mijn ouders stevig aan vasthielden.

Nadat de juf haar zorgen had geuit over mijn lezen en schrijven, besloot mijn moeder mij ‘bijles’ te geven. Iedere woensdagmiddag werd onverbiddelijk de letterdoos tevoorschijn gehaald, ze zei een woord dat ik moest leggen, zonder acht te slaan op lesmethode of leesniveau en de kookwekker werd gezet. Alsof het voor mij nog niet moeilijk genoeg was de letters te herkennen die in alle mogelijke posities gedraaid op tafel lagen.

Terwijl ik wanhopig probeerde na te denken, wat erg goed gaat bij stress, hoorde ik het driftig tikken van de kookwekker en voelde ik het oprakende geduld van mijn moeder. Het was elke keer weer een wedstrijd welke van de twee tikkende tijdbommen het eerst zou ontploffen.

Verhalen hebben mij gered. Door mijn onstilbare honger naar verhalen, had ik de serie *Lekturama's Luister Sprookjes en Vertellingen* gekregen, die rode boeken en cassettebandjes, boordevol verhalen van over de hele wereld, voorgelezen door Frans van Dusschoten en Trudy Libosan. Compleet betoverd zat ik op mijn kamer eindeloos te luisteren en mee te kijken in de boeken. Op den duur kende ik de verhalen uit mijn hoofd, woord voor woord. Ik kon ze zodoende 'voorlezen' en dankzij het belletje zelfs op de juiste momenten de bladzijde omslaan. Mijn ouders leken te willen geloven dat ik werkelijk voorlas, al wisten ze heus wel beter. Hoe dan ook, het haalde in ieder geval haalde voor mij thuis de druk van de ketel, want zie je wel, ik was wel snel maar tot die tijd kennelijk gewoon lui geweest. De door mij zo intens gehate letterdoos verdween op zolder en op woensdagmiddag mocht ik weer gewoon spelen.

Ook op school ging het beter. Ik begon dankzij de verhalen steeds vaker woorden te herkennen, en zo zag ik ook wanneer ik ze verkeerd schreef. In die tijd waren woorden voor mij nog niet opgebouwd uit letters, het waren plaatjes die ik met elkaar vergeleek. Maar dit merkte niemand en het werkte voor mij.

Omdat ik niet zonder verhalen kon, hield ik lezen vol. Net zo lang tot het steeds soepeler en sneller ging. En doordat ik werkelijk alles las wat los of vast zat, ging ik steeds meer woorden en uiteindelijk patronen herkennen.

Waarom ik van jongs af aan zo snakte naar verhalen, realiseerde ik mij pas toen ik leerde waar verhalen in essentie voor bedoeld zijn: om ons te helpen met leven en overleven. Op fysiek, emotioneel, sociaal en spiritueel niveau. Ze laten ons voelen wat het is om mens te zijn. Of het verhaal nu waargebeurd is of fictie, de ervaring die eraan ten grondslag ligt, is echt. Dit leerde ik pas

toen ik al lang en breed volwassen was, maar als kind paste ik dit al feilloos toe. Ik vond mijn jeugd niet zo heel fijn en vluchtte vaak weg uit de werkelijkheid. Maar uit ieder verhaal dat ik las keerde ik met iets waardevols voor in mijn eigen leven terug. Van sommige verhalen kreeg ik hoop, van andere verhalen moed, nieuwe inzichten of simpelweg algemene kennis. Het liefst leerde ik in die tijd dan ook van verhalen, niet van mensen. Verhalen waren geduldig, werden nooit boos, lachten mij niet uit en deden niet alsof ik dom was. Het begon als escapisme maar heeft mij uiteindelijk juist geholpen overeind te blijven in de werkelijkheid.

Mijn familie was heel gul met verhalen, zolang deze maar niet over henzelf gingen. Eigen verhalen waren een mijneveld – een woord dat overigens vaak gebruikt wordt door mensen van Indische komaf. Zodra je iets zei waar iemand het niet mee eens was, zelfs al was diegene er helemaal niet bij geweest, kon er felle ruzie ontstaan. Aan beide kanten van de familie werd daardoor gezwegen over zowel gebeurtenissen als hoe ze door iemand persoonlijk ervaren waren. Daarom zeg ik wel eens dat ik kind ben van zowel Gronings zwijgen als Indisch zwijgen. En dit zijn werkelijk twee verschillende soorten zwijgen, hoewel ze niet exclusief voorbehouden zijn aan mensen van Groningse of Indische komaf.

De ene soort zwijgen komt voort uit een niet vinden van de juiste woorden. Er wordt veel gevoeld, maar het kan niet goed in taal gevat worden. Combineer dit met de overtuiging dat het ‘prima is zo’, want zwijgen is het gegeven voorbeeld, dus normaal. Waar is het voor nodig om uit te spreken hoe je je voelt, dat weet de ander zo toch ook wel? Niet dus, maar ook dáár wordt niet over gesproken.

De andere soort zwijgen is eerder een *soedab*, laat maar, ze begrijpen het toch niet. Ook hier wordt veel gevoeld, dit wordt deels in taal gevat, maar het wordt zelden verstaan. Dat komt ook een beetje door de Indische manier van praten, namelijk met een omweg. Eerst het water voelen, even testen of er wel ruimte is voor wat diegene wil zeggen.

Maar omdat er dan zóveel gezegd wordt, duizelt het de luisteraar die geen idee heeft wat hoofd- en bijzaak is, daardoor onherroepelijk op het verkeerde reageert en dus zakt voor de test. Indisch zwijgen is een wat verwarrende term, want het betekent niet per definitie *niets* zeggen. Soms zelfs integendeel. Maar het gaat niet in een rechte lijn van A naar B, en met tig zijpaadjes. Wat wérkelijk gezegd wil worden, moet je tussen de regels door zien te verstaan.

Het effect is bij beiden wel hetzelfde, namelijk eenzaamheid van binnen, met een breed palet aan uitingvormen daarvan.

Ook hier heb ik gemerkt dat verhalen kunnen helpen. Niet alleen boden verhalen mij een veilige haven om naartoe te gaan, ze hebben mij ook op een andere manier leren kijken naar mijn omgeving. Jarenlang geloofde ik dat ik door al dat zwijgen iets miste, maar uiteindelijk leerde ik te roeien met de riemen die ik had. Als je weinig tot geen familie verhalen te horen krijgt, leer je mensen kennen via de verhalen die ze je wél vertellen, en de taal waarmee ze dat doen.

Ik heb gemerkt dat kennis van verhalen, vooral de structuur en opbouw ervan, enorm kan helpen bij het herkennen en verstaan van wat er om je heen gebeurt. Want hoe verhalen opgebouwd zijn is geen saaie theorie die ooit bedacht is door en voor beroepsschrijvers, het is een observatie van hoe mensen van nature vertellen.